

Processmodellering 3 och Information

Del 3: Information (Term, begrepp och definition)

Erik Perjons

DSV, Stockholms Universitet

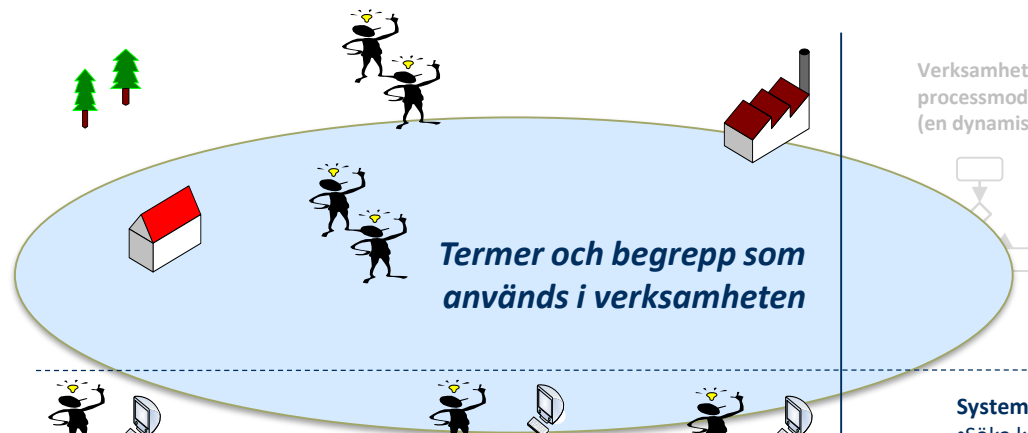
Information

Avbilda verksamheten med modeller

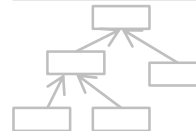
Stockholms
universitet

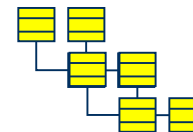
Verksamhets-
processmodell
(en dynamisk modell)

Målmodell (en statisk
modell)

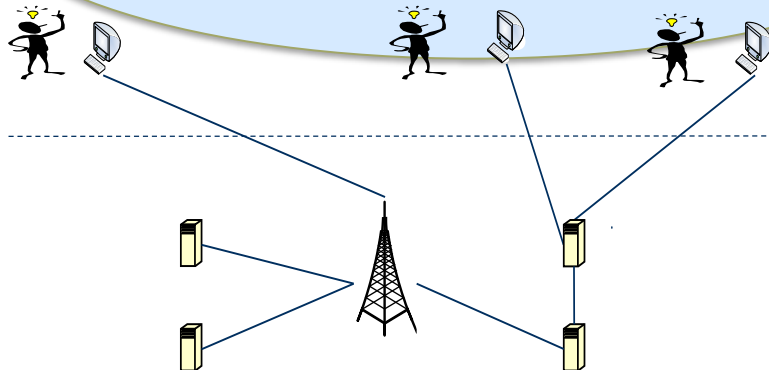

Konceptuell
modell över
verksamhetens
termer/begrepp
(en statisk
modell)

Systemfunktioner:

- Söka kund
- Lägga beställning

Verkligheten

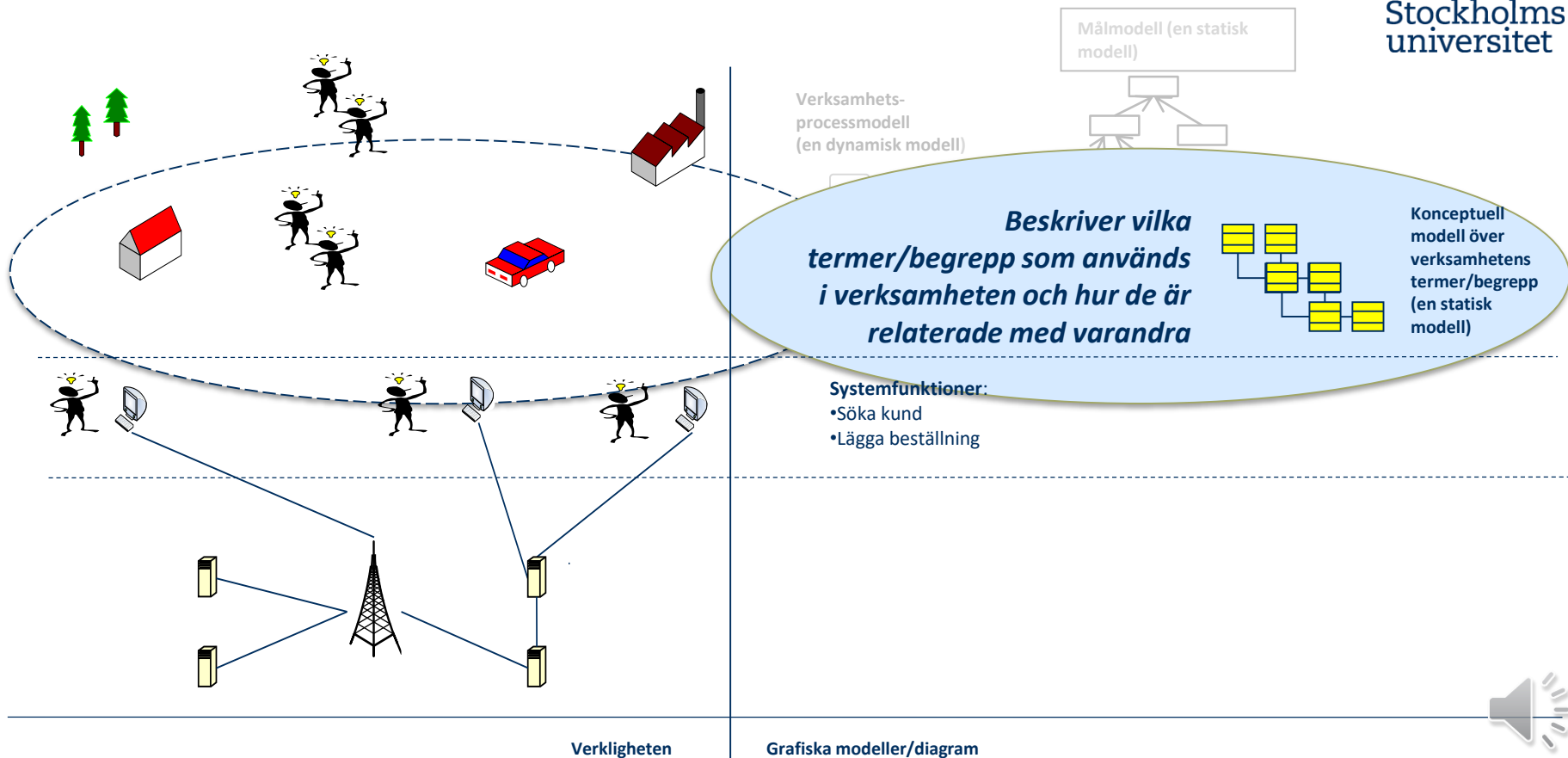
Grafiska modeller/diagram

Avbilda verksamheten med modeller

Stockholms
universitet

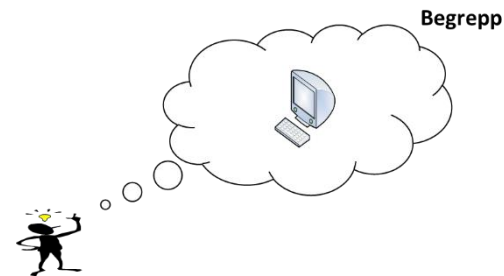

Begrepp och termer i verkligheten

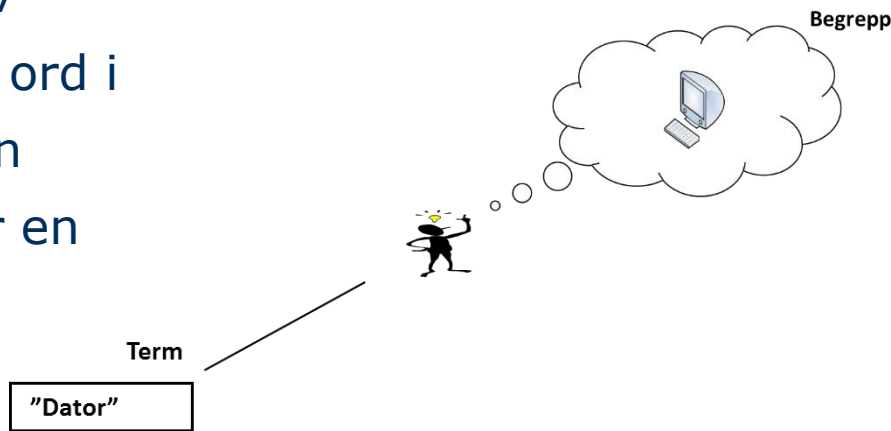
Begrepp

- Ett begrepp är hur vi tänker om saker och ting.
- Ett begrepp är en tankeenhet, en mental föreställning av en eller flera företeelser i verkligheten

Term

- En term (eller beteckning eller ord) är en representation av ett begrepp. En term är en mer eller mindre godtycklig symbol för ett begrepp
- En term kan bestå av artikulerade ljud, ett ord i form av bokstäver, en ordgrupp (fras), eller en grafisk symbol

Relationen mellan begrepp och term

- För att uttrycka ett begrepp måste man ha en term för det (eller möjligen peka på något i verkligheten som representerar begreppet)
- Sambandet mellan begrepp och term bör vara så entydigt som möjligt, annars uppstår tolkningsproblem, som lätt kan uppstå när man använder:
 - Synonymer
 - Polysemer
 - Homonymer

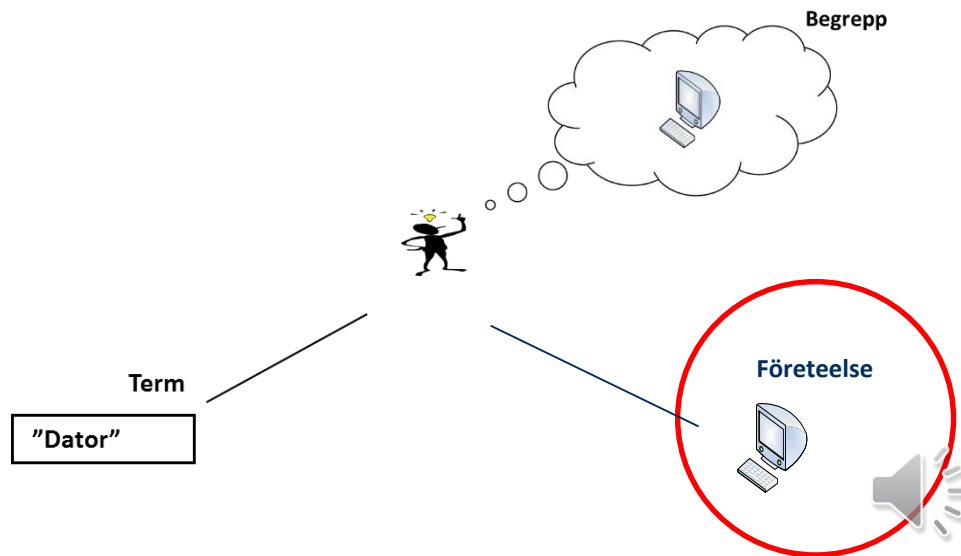
Relationen begrepp och term

	Begrepp	Termer	
Synonym	A	x y z	Olika termer hänvisar till samma begrepp ("Slut", "Avslutad", "Till ända" hänvisar till samma sak, liksom "Identisk", "Samma", "Sammanfallande")
Polysem	A B	x	Mångtydlighet. Ett begrepp som utvecklas/härleds ur ett annat. Det stipuleras nya betydelser för gamla termer, men det finns någon form av relaterad betydelse kvar ("demokrati" i USA och Sovjet på 70-talet, "tjänstebaserad utveckling", "fluga" (från flygfä till halsprydnad))
Homonym	A B	x y	Ord som stavas och/eller uttalas likadant men som är olika ord. ("Skarv" i betydelserna "fågel" och "fog". Andra exempel är "ekar", "får")

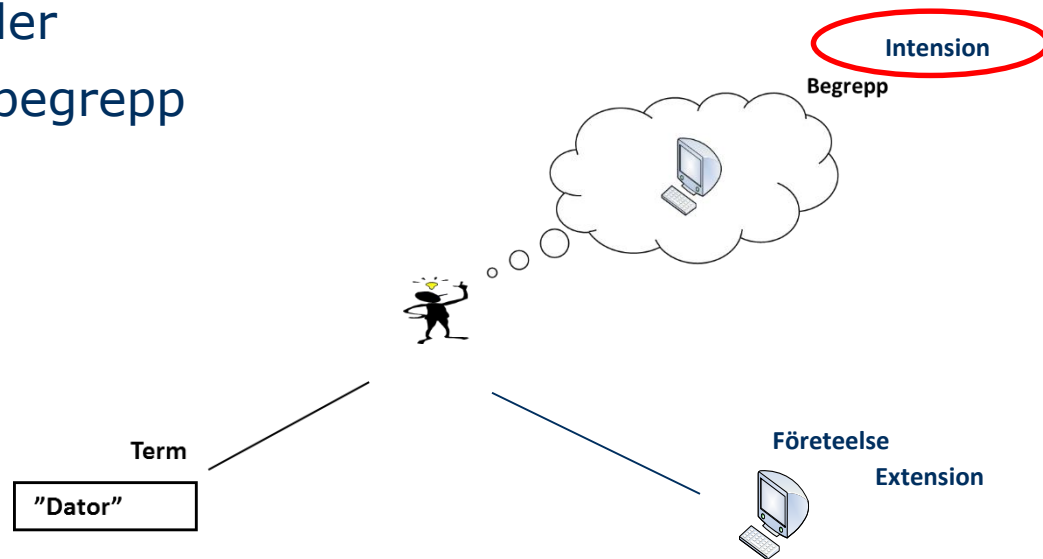
Låt oss lägga till: Företeelse

- Företeelse är de ting som begreppet korresponderar till, som fysiska ting

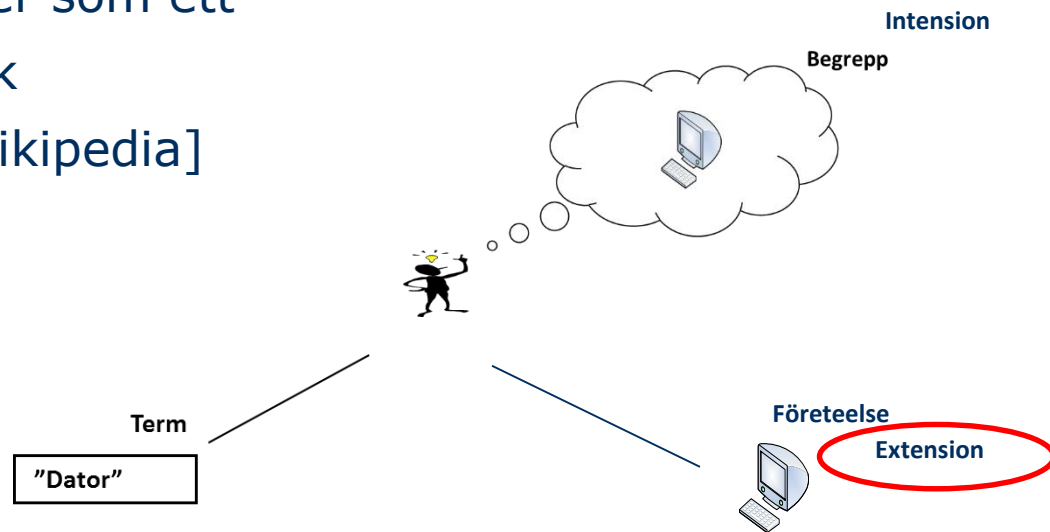
Intension

- Intensionen är meningen med en term eller innehållet i ett begrepp

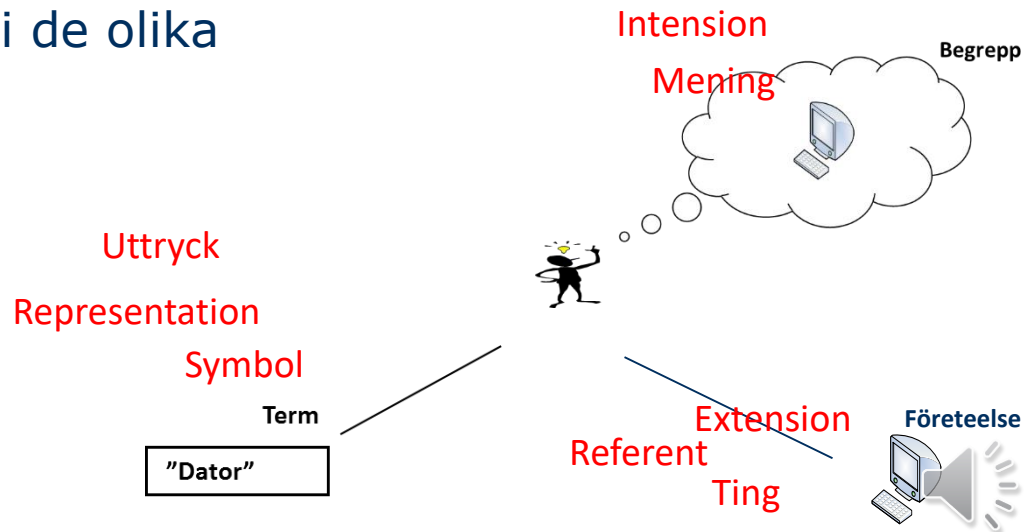
Extension

- Extension är omfånget av de faktiska saker som ett språkligt uttryck refererar till [Wikipedia]

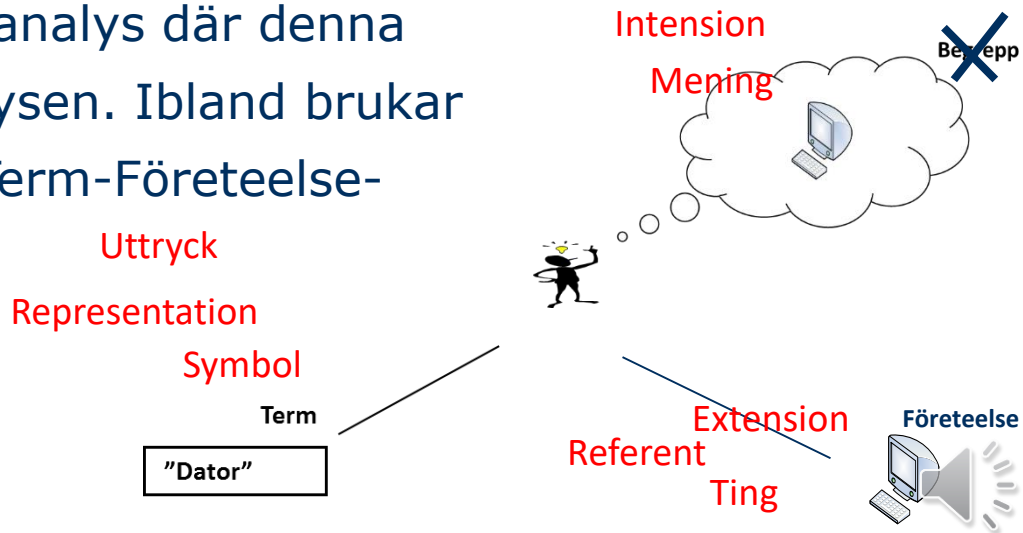
Begrepp – Term - Företeelse

- Begrepp-Term-Företeelse-figuren liknar det som brukar kallas semiotisk/semantisk triangel, eller Ogdens triangel, fast olika termer brukar användas i de olika varianterna

Notera att även termen "begrepp" är mångtydig

- Ibland används termen "begrepp" för att representera hela triangeln - och "begreppsanalys" blir en analys där denna triangeln är i fokus i analysen. Ibland brukar man då tala om Mening-Term-Företeelse-triangeln istället.

Definitioner

Definitioner

- Definitioner används för att ersätta långa komplicerade uttryck (till exempel formuleringar) med kortare uttryck (till exempel en term/beteckning)
- Definitioner används också ofta som ett sätt att precisera språkbruket ("sätta gränser för", "att avgränsa innebörd"), det vill säga minska tolkningsrymden av ett uttryck, det vill säga minska antalet möjliga tolkningar av uttryckets betydelse

Exempel på definitioner

- Ett exempel på en definition av "kund": "Kund är en person eller organisation som har ett bankkonto på banken"
- Ett annat exempel på en definition av "kund": "Kund är en person eller organisation som har gjort någon form av affär med banken"

Definitioner

En definition består av:

”definiendum”, det vill säga det som blir definierat (”kund”)

och

”definiens”, det vill säga det som definierar/avgränsar (”person eller organisation som har ett bankkonto på denna bank”)

Definitioner

- Kan vara språkbruksdefinitioner eller stipulativa
- Kan vara extensionella eller intensionella
- Kan vara ostensiva

Språkbruksdefinition

- Språkbruksdefinition avser att beskriva innebörden i en term eller uttryck som det används i en viss gemenskap, till exempel i en bank. Till exempel: I banken menar man till exempel med "kund" en person eller organisation som har gjort någon form av affär med banken

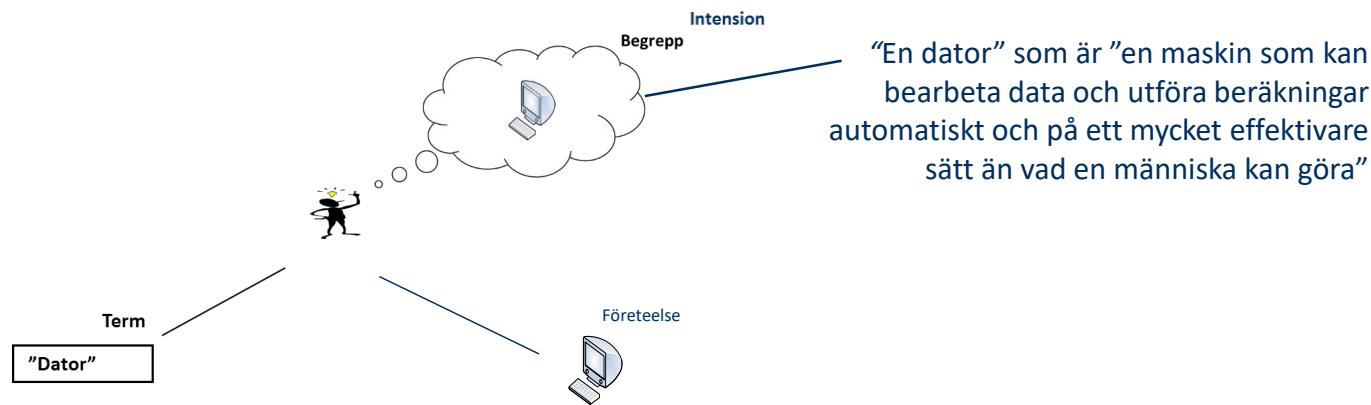
Stipulativa definitioner

- Stipulativ definition avser att reglera språkbruket, och ska ses som ett förslag att ett uttryck ska tolkas som ett annat bestämt uttryck i ett speciellt sammanhang, till exempel i en uppsats eller artikel, som "I denna uppsats betyder kund en person eller organisation som är mottagare av varor och tjänster i utbyte mot pengar."
- Man bestämmer alltså att ett ord/term ska används i en viss beskriven betydelse i ett visst sammanhang

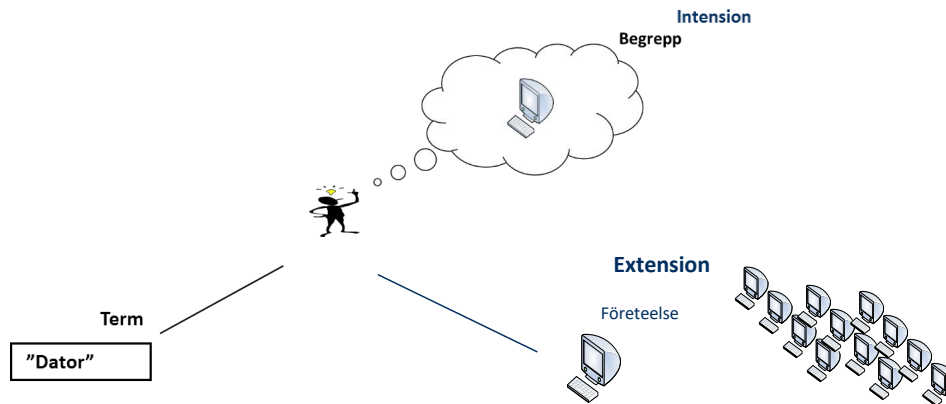
Intensionella definitioner

- **Intensionella definitioner** – specificerar det karakteristiska hos begreppet. Till exempel att en "ungkarl" är "en ogift man", eller en "dator" är "en maskin som kan bearbeta data och utföra beräkningar automatiskt och på ett mycket effektivare sätt än vad en människa kan göra" [svenska Wikipedia]

Extensionella definitioner

- **Extensionella definitioner** – listar de företeelser som faller under definitionen. Till exempel alla datorer (eller ungarlar) i världen - men i praktiken ger man snarare några exempel (på till exempel datorer)

Ostensiva definitioner

- **Ostensiva definitioner** – definition genom utpekande, det vill säga man säger att detta är en dator i kombination med att man pekar ut eller gör en gest mot det nämnda föremålet [Wikipedia]

Riktlinjer for definitioner

- **Använd intensionella definitioner** och inte extensionella om möjligt
- Den intensionella definitionen ska svara på frågan: "Vad är karakteristiskt för företeelsen som ska definieras?" eller "Vad har företeelsen för egenskaper?"

Riktlinjer for definitioner

- Den intensionella definition bör innehålla ordet **”är”** eller **”menas”**
- **Definiendum** bör uttryckas så tidigt som möjligt i definitionen
- Exempelvis: **”Kund** är en person ...” eller “Med **kund** menas en person ...”. Sedan kommer definiens
- Definiera genom att ange **”genus-differentia”**

Fler riktlinjer för definitioner

- **Definitionen ska minska tolkningsrymden.** En definition ska minska antalet möjliga tolkningar
- **Ta bort onödiga ord i definitionen.** En definition utan onödiga ord är mer koncis än en med många onödiga ord
- **Undvik cirkeldefinitioner.** Vid cirkeldefinitioner krävs att man förstår definiendum för att förstå definiens. Till exempel: Händelse är att en händelse inträffar som förändrar verksamheten. Det betyder i praktiken att termen som finns i definiendum också finns i definiens

